Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Google

Google

Digitized by Google

O 62-75

01 2128 0465 UB AMSTERDAM

Digitized by Google

KORT BEGRYP
DER
NEDERDUITSCHE
SPEL-KONST,

Inhoudende de voornaamſte Grond-regels derzelve: vólgens het tegenwoordige Gebruik en Stelling der meeſt' geachte taal-kundige Schryvers opgeſteld.

DOOR

LEONARD VAN RHYN.

T' AMSTELDAM,

By JAN SCHURING, Boekverkooper in de Lombartſteeg, 17.58.

Digitized by Google

AAN DEN

LEEZER.

Angezien onze Nederduitſche Taal, (ſchoon in eenige opzigten ten aanzien van andere Taalen onregelmatig zynde,) tegenwoordig echter, by veele Beminnaars derzelve zuiver en regelmatig geſproken en gebruikt word, en, dat dezelve in vergelyking by de voorgaande Eeuwen, merkelyk veranderd en nu ook tot meerder Netheid gebragt is.

In aanmerking van dit, zo ſchynt het ook niet ongerymd te zyn, dat men ook eens arbeide, om de verouderde verwerpelyke en gebrekige Styl die men in 't ſpellen der woorden in acht genomen heeft, uit de weg te ruimen, en andere Stellingen en Regels in de plaats te voeren, dewelke als Gronden konnen dienen, om daar mede te trachten de Spel-en Letter kunde derzelve, (dewelke al lang verſcheidentlyk is gebruikt geworden,) met de Netheid en de Verbeteringen der Taal te doen evenaaren.

Digitized by Google

Hierom is 't dan, dat dit *kort Begryp der Nederduitſche Spel-Konſt*, (met veel moeite, lang onderzoek en goedkeuring van verſcheide ervarene Taal-beminnaars) nu in 't ligt gegeeven en aangebooden word; hoopende dat men daar mede dit oogmerk mag beryken, en alle *verouderde gebrekige* en *zonder grond zynde Stellingen* mogen door verworpen worden: wanneer men als dan ook zal bereikt hebben het oogmerk, 't welk tót een Beweeg-reden geſtrekt heeft, om iets te onderneemen, waar door men zig gemeenlyk veel moeite, dóch wynig voordeel geeft, en zomwylen nóg de berisping en hairklovery ondergaat, van dusdanige dewelke niets dan hun eige bevatting en Stelling voor goed houden, en alle andere verwerpen. Dóch over dit laatſte zal men zig trooſten, denkende *het niet alleen te zyn.*

KORT

Digitized by Google

KORT BEGRYP DER NEDERDUITSCHE SPEL-KONST.

De Letters van ons nederduitſch Alphabeth zyn als volgd:

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z.

Waar onder zyn zes *Vocaalen*; (óf *Klink-letters*;) te weeten: A, E, I, O, U, Y.

Deeze worden aldus genaamd, om dat zy de Klank aan de Woorden geeven; gelyk ook geen Woord óf Syllabe kan geſpeld worden, zonder een van dezelve te gebruiken.

Hierom is het dan ook zéker, dat de Y mede een Vocaal is, vermits men zoude konnen zeggen, dat als dezelve het niet en was, zo zouden de Woorden *Wyn*, *Pyn*, *myn*, *zyn*, zonder Vocaal zyn, het geen ſtrydig zoude weezen met deeze algemeene Stelling, te weeten:

Dat een woord óf Syllabe zonder Vocaal zynde, niet kan uitgeſproken worden.

De overige Letters worden genaamd *Conſonanten*, (ófte *Medeklinkers*.)

Deeze hebben van haar zelve geen Geluid;

Digitized by Google

maar ontfangen het van de bovengenoemde Vocaalen.

Uit deeze Medeklinkers neemt men 'er vyf, dewelke men noemd *Liquiden*, óf *halve Klink-letters*; om reden dat dezelve vloeibaarder en zagter zyn dan de andere. Deeze zyn, de L, M, N en R.

VAN DE SYLLABENS.

Aldus heet men de Gedeeltens óf Leden van een Woord, gelyk 't woord *Amſteldam* is drie-ledig. *Am-ſtel-dam.*

VAN DE TWEE-KLANKEN.

Men heet aldus de Syllabens daar twee verſchillende Vocaalen in ſtaan: als, *Jeugd*, *Boek*, *Brief*, &c.

Op gelyke wyze noemd men *Drie-klanken*, de Syllabens daar drie verſchillende Vocaalen in zyn: als, *Groei*, *nieuw*, &c.

VAN HET ZETTEN VAN EEN OF TWEE VOCAALEN.

Om dit onberiſpelyk te doen, zo moet men noodzakelyk acht geeven op de Oorſpronkelykheid der Woorden, te weeten dat men na gaat,

Ten eerſten: *Waar het Woord dat men ſchryft van daan komt.*

Ten tweeden: *Of wel welke Woorden daar van afkomſtig zyn.*

AAN-

Digitized by Google

AANMERKINGEN HIER OVER.

Ten Eerſten:

Knoopen,	*Steenen*,
Brooden,	*Kraanen*,
Beenen,	*Oogen.*

Deeze ſteld men met twee Vocaalen, om dat zy het Meervoud en afkomſtig zyn, van

Knoop,	*Steen*,
Brood,	*Kraan*,
Been,	*Oog.*

Hier in ziet men, dat wanneer de Woorden in 't Eenvoud twee Vocaalen hebben, zy dezelve in 't Meervoud moeten behouden.

BEWYS VAN DE NOODZAKELYKHEID HIER VAN,

By Voorbeeld:

Graven,
Sloten,
Raden.

Indien men deeze Woorden aldus met een Vocaal wilde ſtellen, om daar mede te betékenen 't Meervoud van,

Graaf,
Sloot,
Raad.

Zo kan men klaarlyk bemerken, dat men hier in miſt, alzo zy in 't tegendeel 't Meervoud zyn van *Graf*,

Digitized by Google

Graf,
Slót,
Rad.

Om réden dat in deeze woorden in 't eenvoud ook maar een Vocaal is.

Hier uit kan men dan bemerken, dat met een Letter minder óf meer te ſtellen, dan 'er vereiſcht word, men een geheele andere zin en betékenis aan zyn Woorden geeven kan.

Wat de tweede Regel betreft, *acht te geeven op de Woorden die afkomſtig zyn van het woord dat men Schryft*, dit kan men uit het volgende bemerken.

By Voorbeeld:

Praaten,
Haaten,
Vertrooſten;

Deeze ſchryft men met twee Vocaalen, om dat deeze als Grond-woorden zyn, van

Gepraat;
Gehaat,
Vertrooſt.

en meer andere, die daar van afkómſtig zyn, en ook met twee Vocaalen moeten geſteld worden.

Wat aangaat de Woorden die van een enkelde Syllabe zyn, zo heeft men maar acht te geeven óf die kort óf lang van uitſpraak zyn, om die met *een* óf met *twee* Vocaalen te ſpellen.

Als

Als by Voorbeeld:

Korte Syllabens.	Lange Syllabens.
Bal,	*Baal*,
Hel,	*Heel*,
Zin,	*Zien*,
Bórd,	*Boord*,
Kurk.	*Kuur.*

In de Woorden die van meer dan een Syllabe t'zamengeſteld zyn, heeft men acht te geeven, dat wanneer een Vocaal in dezelve kort moet uitgeſproken worden, men als dan agter de Medeklinker dewelke op die Vocaal vólgd, nóg eens de zelfde Medeklinker zet; want in dit geval, word die Vocaal met de daar op vólgende Medeklinker te zamen uitgeſproken, 't geen dan ook de kortheid van d'uitſpraak derzelve veroorzaakt.

By Voorbeeld:

Ader,	*Zegen*,
Paden,	*Molen*,
Reden,	*Komen.*

In deeze word de eerſte Vocaal derzelve lang uitgeſproken, en om die Vocaal een korte uitſpraak te doen hebben, zo ſteld men aldus.

Adder,	*Zeggen*,
Padden,	*Móllen*,
Redden,	*Kommen.*

Hier uit blykt dan ook, dat het gelykelyk noodzakelyk is, dat men acht geeve van zo min Me-

Digitized by Google

deklinkers te veel óf te wynig te gebruiken, dan Vocaalen; alzo in de zo even aangehaalde Woorden klaar blykt, dat zo wel met een Medeklinker meer of minder in een Woord te ſtellen, men het zelve een andere betékenis kan geeven, even gelyk als met de Vocaalen aangetoond is.

Tót meerder opheldering van dit, zo kan het vólgende nóg dienſtig zyn.

1. Alle een-lettergreepige zelfſtandige woorden, welke in 't Eenvoud op 't eind twee óf meer Medeklinkers hebben, deeze verdubbelen haar laatſte Letter niet. Als: *band*, *banden*, *hand*, *handen*, *knegt*, *knegten*.

2. Alle een-lettergreepige zelfſtandige woorden, welke twee Klinkletters hebben, die verdubbelen haar laatſte letter niet. Als: *Waard*, *Waarden*, *Paard*, *Paarden*, *Goeſt*, *Geeſten*, *Zaal*, *Zaalen*, *Pook*, *Pooken*.

3. Alle zelfſtandige woorden, van twee óf meer Lettergreepen, welke op 't eind een korte Syllabe (Lettergreep) hebben, die verdubbelen haar laatſte Letter niet. Als: *Tafel*, *Tafelen*, *Wortel*, *Wortelen*, *téken*, *tékens*, óf *tékenen*.

4. Alle een-lettergreepige woorden, in de welke maar een Klinkletter is, en die op 't eind maar een Medeklinker hebben, deeze verdubbelen haar laatſte Letter. Als: *tip*, *lippen*, *tóp*, *töppen*, *zin*, *zinnen*, *wis*, *witte*, *dol*, *dolle*.

Deeze laatſte Regel is niet zonder (maar dóch met wynig) uitzondering. Als: *Gód*, *Goden*, *dag*, *dagen*, *weg*, *wegen*, *dak*, *daken*, *dal*, *dalen*. &c.

Wanneer een Woord met een D meervoudig óf ver-

veranderd word, zo moet men in 't eenvoud ook een D op 't einde van 't zelve ſtellen.

By Voorbeeld:

Paard,	*Eed*,
Beeld,	*Pond*,
Held,	*Veld.*

Deeze ſteld men met een D, om dat hun Meervoud is:

Paarden,	*Eeden*,
Beelden,	*Ponden*,
Helden,	*Velden.*

Op gelyke wyze, wanneer een Woord in 't tegendeel met een T meervoudig óf veranderd word, zo moet men ook in 't eenvoud een T op 't einde van 't zelve gebruiken. Gelyk in deeze onderſtaande:

Vat,	*Eet.*
Straat,	*Laat*,
Staat,	*Praat.*

Om dat die door een T, gelyk de voorgaande met een D meervoudig óf veranderd worden, als:

Vaten,	*Eeten*,
Straaten,	*Laaten*,
Staaten,	*Praaten.*

BE-

Digitized by Google

BEWYS VAN DE NOODZAKELYKHEID VAN DEEZE TWEE STELLINGEN.

By Voorbeeld:

Eed,	*Pond*,
Graad,	*Rad*,
Nood,	*Wand*.

Indien deeze met een T in plaats van met een D geſchreven wierden, zouden zy een gantſch andere betékenis hebben. want,

Eed, betékend de daad van zweeren, en *Eet* is afkomſtig van *Eeten*.

Graad betékend *Trap*, en *Graat* een *Viſch-graat*.

Nood is afkomſtig van *Nooden* of *Verzoeken*, en *Noot* betékend een zekere *Vrugt*.

Pond betékend *Gewigt*, en *Pont* een ſoort van een *Brug* waar mede men over een Rivier gezet word.

Rad betékend een *Wiel* van een Wagen, &c. en *Rat* is 't eenvoud van een Gedierte *Ratten* óf *Rótten* genaamd.

Wand betékend een *Muur* óf *Schót*, (ook *Jagers-garen*) en *Want* betékend *Handſchoen*.

Voorts dient men ook te weeten, dat 'er verſcheide woorden zyn, dewelke nóch Meervoud nóch afkomſtige woorden hebben; waarom dezelve dan gemeenlyk met een *T* op 't eind geſchreven worden. Als:

Iemant,	*Lugt*,	*de Vórſt*, (betékenende
Inkt,	*Roet*,	de daad van Vriezen,)
Kryt,	*Smaat*,	en meer andere.

VAN

Digitized by Google

VAN HET VERSCHIL DER ZAGTE EN DER SCHERPE LETTERS.

Van de B *en de* P.

Zagte Woorden.	Scherpe Woorden.
Beer,	*Peer*,
Bier,	*Pier*,
Blók.	*Plók.*

Van de D *en de* T.

Zagte Woorden.	Scherpe Woorden.
Duin,	*Tuin*,
Duit,	*Tuit*,
Douw.	*Touw.*

Van de F *en de* V.

Scherpe Woorden.	Zagte Woorden.
Flaauw,	*Vlas*,
Fel,	*Vel*,
Floris.	*Vloer.*

Aangaande het zetten van de F, óf de V, op 't Eind van ſommige Woorden, hebben veele een verſchillende ſtelling; Dóch het zal genoeg zyn, dit maar eens in 't voorby gaan te haalen, zonder het te beſliſſen, laatende de Liefhebbers hier in yder zyn eigen zin opvólgen.

Voor eerſt zo is 't zeker dat de F op 't Eind der volgende Woorden moet plaats hebben. Als:

Mof,	*Blaf*,
Straf,	*Staf*,
Bef,	*Stóf.*

Om

Om dat het Meervoud van dezelve door een dubbelde FF moet gesteld worden.

Moffen,	*Blaffen*,
Straffen,	*Staffen*,
Beffen,	*Stoffen*.

Maar sommige schryven de volgende aldus:

Diev,	*Graaf*,
Briev,	*Slaav*,
Kólv,	*Werv*.

Om dat, (gelyk zy zeggen) het Meervoud derzelve niet door een F, maar door een V moet gesteld worden. Als:

Dieven,	*Graaven*,
Brieven,	*Slaaven*,
Kólven,	*Werven*.

Hier van kan men van den eene kant zeggen, dat de algemeene Regel van de Spel-konst zynde, dat men op 't eind der Woorden in 't Eenvoud, moet plaatsen die Letter waar mede de zelve meervoudig worden, (gelyk in verscheide voorgaande Voorbeelden gezien is) zo is 't stellen van de V, in de voorgaande Woorden in 't Eenvoud, goed en gegrond; maar van de andere zyde, staat ook te bemerken, dat de V in tegen-over-stelling van de F, zagt van uitspraak is, en vermits deeze Woorden scherp van uitspraak zyn in 't Eenvoud, zo zoude men het stellen van de V in dezelve, op deezen voet wederom konnen verwerpen.

Van

Van de G en de CH.

Het verſchil tuſſchen deeze Letters is, dat de G gebruikt word, in woorden die zagt zyn, en dat de CH. gezet word, in woorden die ſcherp óf zwaarder uitgeſproken moeten worden.

By Voorbeeld:

Zagte Woorden.	Scherpe Woorden.
Gaan,	*Achab,*
Gild,	*Ligchaam.*
Guit.	*Loochenen.*

De CH word in de onduitſche Woorden ook geſteld, om een ander geluid te maaken.

By Voorbeeld: als een K, in

Chaldeën,
Chriſtus,
Chriſtophorus.

Een zeer overeenkomende met de uitſpraak van de SJ in de volgende:

Chocolaat,
Charmant,
Chais &c.

Ook kan men door de C H verſchelde woorden onderſcheiden. als:

Het *Licht* der Zonne.
't is *ligt* om te doen.
Hy is *nóg* niet gekomen.
Ik zie *nóch* den eene *nóch* den andere.

Hy

Hy is van een edel *Geſlacht*.
Een *geſlagt* beeſt.
Hy *ſlacht* zyn Vader. (dat is)
Hy doet als zyn Vader.
Een ós *ſlagten*. (dooden.)
Waſſen, in de zin van *groeijen*.
Waſſchen, in de zin van *rynigen*.
Acht geeven om te leeren.
Agt, woord van getal.
Een *Dóg*, (óf Hond.)
Ik wil wel, *dóch* ik kan niet.
Tweederly *ſlach* van Vólk.
Een *ſlag*, (óf klap.)

Van de S. *en* Z.

Scherpe Woorden.	Zagte Woorden.
Suiker,	*Zuſter*,
Satan,	*Zilver*,
Simpel.	*Zaaken*.

Het zelve verſchil, het welk aangetoond is tuſſchen de F en V te weezen, vind men ook tuſſchen de S en Z.

By Voorbeeld.

Mes,	*Kas*,	*Mis*,
Les,	*Pas*,	*Tas*,
Os,	*Hós*,	*Trós*.

Deeze moeten noodzakelyk met een S op 't eind geſteld worden, vermits het Meervoud derzelve niet met een Z maar met een dubbelde SS moet geſteld worden, als:

Meſ-

Meſſen,	*Kaſſen*,	*Miſſen.*
Leſſen,	*Paſſen*,	*Taſſen.*
Oſſen,	*Hóſſen*,	*Tróſſen.*

Maar ſommige (op gelyke wyze als hier vooren in de verhandeling van de F en V gezien is,) ſchryven de vólgende met een Z op 't eind. Als:

Huiz, *Muiz*, *Pluiz.*	óf	*Huyz*, *Muyz*, *Pluyz.*

Om dat zy door de Z (gelyk de voorgaande met de V,) meervoudig worden. Als:

Huizen, *Muizen*, *Fluizen.*	óf	*Huyzen*, *Muyzen*, *Pluyzen.*

Hier op dient wederom aangemerkt te worden, dat het ſtellen van de Z op 't eind van dusdaanige Woorden, die door de Z meervoudig worden, geſchied om ander maal de algemeene Regel te voldoen; te weeten, *Van in 't Eenvoud op 't eind der Woorden dusdaanig een letter te ſtellen, waar door dezelve meervoudig worden:* Maar aangezien deeze Woorden in 't Eenvoud op 't eind een ſcherp geluid hebben, en de Z zagt van uitſpraak zynde, zo vind dit wederom als vooren zyn tegenwerping.

Van 't Gebruik der Letters C, Q, *en* X.

Deeze Letters (al hoe wel in de nederduitſche Taal onnodig zynde,) verdienen echter wel dat

Digitized by Google

men dezelve aanhaale; om reden dat onze Taal het ongeluk hebbende van niet wynig met Bastaard- óf oneigentlyke Woorden vermengd te worden, dezelve dan daar in al dikwils van pas komen.

Uitspraak van de C.

Deeze letter komende voor E, I, óf Y, heeft de klank van de S. Als:

Cecilia,	*Cyrenus*,	*Cyprianus*,
Civiliteit,	*Cyrus*,	*Citroen*,
Ceremonie,	*Cæsar*,	*Circulatie*.

En voor alle andere letters 't zy Vocaalen óf Medeklinkers, luid dezelve als een K.

By Voorbeeld:

Calculatie,	*Collecteur*,	*Crimineel*,
Capitaal,	*Comédie*,	*Crédit*,
Campement,	*Commissie*,	*Content*.

Uitspraak van de Q.

Deeze Letter dewelke niet zonder de U te zamen gesteld word, maakt daar mede de klank van KW.

By Voorbeeld:

Quantiteit,
Qualiteit,
Quitantie.

Uit-

Uitſpraak van de X.

Deeze word in 't begin van een Woord uitgeſproken by na als S, óf als SK.

By Voorbeeld:

Xenocrates,
Xantus,
Xénophon.

En in 't midden óf agter aan als KS.

Xerxes,
Connexie,
Phénix.

Van de Uitſpraak der Letters Æ, T, TH, en PH.

Van de Æ *of* OE.

Deeze ſpreekt men uit als E, en komt niet dan in onduitſche Woorden.

Oeconomie,
Æolen,
Æromantie.

Van de T.

Deeze ſpreekt men uit als een S: te weeten, zo dikwils als agter dezelve een I met nóg een Vocaal vólgd. Als:

Affectie,	*Satisfactie*,
Inclinatie,	*Horatius*,
Reverentie,	*Additio*,
Resolutie,	*Perfectie*.

NB. Dit is maar alleenlyk voor de Bastaard-woorden; want in de Woorden die zuiver Nederduitsch zyn, behoud de T altyd zyn eige klank, welke Letters 'er ook na komen.

Nóg behoud de T zyn eige klank in de Bastaard-woorden, zo dikwils als voor dezelve een S komt, al schoon 'er een i met nóg een Vocaal agter volgde.

Voorbeelden:

Questie,
Digestie. &c.

Van de TH.

Deeze word mede dikwils in de vreemde Woorden gevonden, en word uitgesproken als de enkelde T. De H word daar in behouden, om de Oorspronk der Woorden in acht te neemen. Als:

Théologant,	*Thésis*,
Théologie,	*Thesauriers*,
Thee,	*Théater*.

Van de PH

Deeze twee te zamen in een en de zelfde Syllabe komende, worden uitgesproken als de F.

Phi-

Philoſooph,	*Propheet*,
Phiſionomie,	*Holopharnes*,
Phénix,	*Phébus*.

Van de Twee-klanken IE, AAY, EY, OOY, UY, OEY.

Van de IE.

Aangezien het een vaſte Regel in de Spel konſt is, dat om een Syllabe te ſtellen die kort uitgeſproken word, men als dan maar een Vocaal gebruikt; en indien dezelve lang van uitſpraak is, dat men 'er in dat geval in 't tegendeel twee ſtelt, en deeze verlanging van uitſpraak word veroorzaakt door de byvoeging van een en dezelfde Vocaal: Alzo is 't dat de A door de A, de E door de E, de O door de O, en de U door U verlangd word: (gelyk als op Bladz: 9. klaarder te zien is) ingevolge van dit ſchynd het vreemd te zyn, dat 'r Gebruik ingevoerd heeft, dat de I (mede een Vocaal zynde) niet door de byvoeging van I, maar door een E verlangd word. Als by voorbeeld: ſchryvende,

Brief,	*Bier*,
Dief,	*Pier*,
Lief,	*Vier*.

In plaats van volgens den Regel:

Briif,	*Biir*,
Diif,	*Piir*,
Liif,	*Viir*.

Digitized by Google

Maar vermits deeze verkeerde Stelling door 't gebruik t' algemeen geworden is, zo zal maar 't beſt zyn zig hier aan te onderwerpen, om geen nieuwigheid in te voeren, waar aan men veel moeite zoude hebben zig te gewennen.

Voorts wat aangaat de Twee-klanken AAY, EY, OOY, UY, OEY, deeze beginnen reeds al zeer af te gaan, en veele geachte Schryvers ſtellen die nu aldus:

Baai,	*Grootheid*,	*Hoôi*,
Fraai,	*Beleefdheid*,	*Mooi*,
Draai.	*Schoonheid*.	*Kooi*.

Tuin,	*Broeid*,
Huis,	*Groeid*,
Kuil.	*Knoeid*.

Verſchil van I *en* J.

Het onderſcheid van deeze Letters is, dat de I een Vocaal zynde, een geluid van zig zelfs heeft. Als:

Item,	*Inkt*,
Immers,	*Indiaan*,
Intreeden,	*Innerlyk*.

En in tegendeel de J als een Medeklinker zynde, heeft geen geluid van zig zelven; maar moet dat van een daar op volgende Vocaal ontfangen. Als:

Jagt-godin,	*Jager*,
Juwelier,	*Jicht*,
Jeugd,	*Jonker*.

Der-

Derhalven zoude men kwalyk ſtellen, ingevalle men ſchreef, by voorbeeld: *Iacob* voor *Jacob*; *Ian* in plaats van *Jan*; *Jnkt* voor *Inkt*: Want deeze Woorden men volgens den Aardt der Letteren, zoude moeten uitſpreeken

I-acob,
I-an,

te weeten de I afzonderlyk van de A; vermits de I van zig zelfs (als Vocaal zynde) ook een klank heeft: en het Woord *Jnkt* als zonder Vocaal zynde, zoude niet konnen uitgeſproken worden.

Van de U *en* V.

Tuſſchen deeze Letters is 't zelfde verſchil als tuſſchen de I en J: de U een Vocaal zynde, en de V (die men *Ve* noemd) een Medeklinker.

VAN DE ACCENTEN, óf *Vocaal-tekens*.

In onze nederduitſche Taal is 'er voornamentlyk een, te weeten dit, (/) waar van men gebruik maakt.

Het zelve is dienende om de Vocaalen daar men het op zet, een zwaarder geluid te geeven.

Als by Voorbeeld:

Hól,
Ból,
Mól,
Ról,
Sól.

Digitized by Google

Waar in de O helderder uitgeſprooken word, als in

Schol,
Bol,
Vol,
Dol,
Mom.

Dit Téken diend men voornamentlyk te gebruiken in woorden, dewelke zonder 't zelve, op een verkeerde wyze zouden konnen uitgedrukt en verſtaan worden.

By Voorbeeld:

Korf,
Bol,
Dol,
Bot,
Borg.

Deeze zonder Téken zynde, worden anders uitgeſprooken, en hebben ook een andere betékenis, als:

Kórf,
Ból,
Dól,
Bód,
Bórg.

Maar dit Téken te gebruiken op alle O en E, dewelke helder uitgeſproken worden, dit is maar een verkiezing, dewelke by den een word in acht genomen, en niet by den andere.

In

Digitized by Google

In de verouderde nederduitſche Spelling, ſchynd men dit onderſcheid al aangemerkt te hebben: alzo den Mathematicus *Chriſtiaan van Heule*, Pag: 2. in zyn Boek van de nederduitſche Spraakkonſt, geſchreven in den Jaare 1626. dit volgende daar van zegt:

„ *In het uitſpreeken der Letteren, word ook de* „ O *in het eene woord, anders dan in het andere* „ *uitgeſproken; als:* bok *en* ſtók, wolk *en* vólk. „ *Dit onderſcheid* (zegt hy) *zoude men met een Té-* „ *ken aan de* O *konnen ſtellen; maar wy en hebben* „ *de* O *welke meeſt van haaren klank afwykt, in* „ *geen gemeene Letter geſteld.*"

Nóg gebruikt men twee ſtipjes, te weeten aldus: (¨) dewelke men op een Vocaal ſteld, op dat dezelve niet met de voorgaande Vocaal in een geſmolten, maar yder afzonderlyk uitgeſproken worde.

By Voorbeeld:

Gabriël,	*Machuïaël,*
Gemaliël,	*Geëcht,*
Jaël,	*Geëffend.*

Sommige gebruiken ook dit Téken (^) op een Vocaal, om dezelve langer en zwaarder van uitſpraak te maaken.

By Voorbeeld:

êen,	*Nêen,*
Lêen,	*Trâag,*
Bêen,	*Lâag.*

Digitized by Google

Maar vermits dit maar onnut is, en aan alzulke Woorden geen kragt meer kan by zetten, dan die dezelve zonder dat Téken hebben, zo vinde geen reden óm zulks na te vólgen; alzo 'er in de Spelkonst zaaken genoeg waar te neemen zyn, zonder daar onnutte nieuwigheden in te voeren.

Maar dit Téken te gebruiken, by Voorbeeld op de letter O, om iets met *verwondering*, *schrik* óf *verbaastheid* uit te drukken, dit is reeds lang in 't gebruik geweest. Als, *ô Pyne! ô Ongeluk!* Want in deeze uitdrukking werd die O ook zwaarder en langer uitgesprooken als anders.

Van de Abreviatien.

Hier door verstaat men verkortinge der Woorden: deeze zyn menigvuldig in onze nederduitsche Taal. De vólgende Voorbeelden konnen dienen, om aan te toonen, hoe men dezelve gebruikt.

Voor	{a, e, i, o, u, y}	leeft	*am*, *em*, *im*, *om*, *um*, *ym*,	óf *an*. *en*. *in*. *on*. *un*. *yn*.

Voor	*voorsz.*	leeft	*voorschreven.*
	voorn:		*voornoemd.*
	gem:		*gemeld.*
	Sr.		*Seigneur.*
	Mr.		*Meester* óf *Monsieur.*
	Kon: Mayt:		*Koninglyke Majesteit.*
	Reqt:		*Requeſt.*
	Oblig: &c.		*Obligatie.* &c.

CIO

CIↃ	is	*Duizend.*
M		*Duizend.*
D		*vyf Honderd.*
L		*Vyftig.*
X		*Tien.*
V		*Vyf.*
IV		*Vier.*
VI		*Zes.*
XC		*Negentig.*
VL		*vyfen Veertig.*
7br.		*September.*
8br.		*October.*
9br.		*November.*
Xbr.		*December.*

TAAL-KUNDIG ONDERRIGT

Van de Oorſpronk der Woorden: dienende tot nader opheldering van 't voorgaande: zeer nut voor die, dewelke trachten een naauwkeurige kennis van de Spel-konſt te hebben.

Aangezien het wel nodig geacht word, om de Spel-konſt grondig te verſtaan, dat men ten minſten een Schets weete van de Oorſpronk en van den Aardt der Woorden van een Taal, zo zal dit volgende konnen dienen, om daar van een genoegzaame kennis te verkrygen; ten minſten zo veel als men daar van nodig heeft, ten aanzien van de Spel-konſt.

In een Taal dan, zyn negenderly Woorden, dewelke men de *negen deelen van een reden* noemt (te lang en onnodig, om in dit kort begryp elk in

Digitized by Google

in 't byzonder aangehaald te worden.) Uit deeze negen zyn 'er twee te trekken, waar in te vinden zyn, by na alle de aanmerkingen die de Spelkonſt vereiſcht: te weeten, het *Naam-woord* en het *Werk-woord*.

VAN HET NAAM-WOORD.

Het *Naam-woord* is tweederly: te weeten, zelfſtandig, óf toevoegelyk.

Van het zelfſtandig Naam-woord.

Hier door verſtaat men, Ten eerſten: alle zigtbaare Zaaken. Als:

een Kaſteel,
een Stad,
een Straat. &c.

In een woord, alle dingen dewelke gezien konnen worden.

Ten Tweeden: ook alle onzigtbaare Zaaken. Als, By Voorbeeld:

een Droom,
de Stem,
de Waarheid. &c.

De algemeene Regel; om te weeten wat een zelfſtandig Naam-woord is, beſtaat, in dat men voor zelfſtandige Naam-woorden houden moet, alle zaaken waar over men een geſprek kan voeren: óf om beter te zeggen, alle Woorden waar voor men *een*, *de* óf *het* kan zetten.

By

By Voorbeeld:

een Tuin,
de Hofſtede,
het Huis. &c.

Hier uit vólgd nu voor de Spel-konſt deeze Regel. Te weeten:

Dat alle zelfſtandige Naamen in 't Eenvoud, moeten geſchikt worden, na de uitgangen die dezelve in 't Meervoud hebben. Als:

Graad,	*Graaden.*
Graat,	*Graaten.*
Wand,	*Wanden.*
Want,	*Wanten.*
Rad,	*Raden.*
Rat,	*Ratten* óf *Rótten.*
Pond,	*Ponden.*
Pont,	*Ponten.*

En dat het Meervoud ook moet geſchikt worden na 't Eenvoud. Gelyk:

Graaven, Slooten, Raaden. } als 't Meervoud zynde van { *Graaf. Sloot. Raad.*

EN

Graven, Sloten, Raden, } als 't Meervoud zynde van { *Graf. Slót. Rad.*

Ziet hier over verder Pag. 7, 8 en 11.

VAN

Digitized by Google

VAN HET TOEVOEGELYK NAAM-WOORD.

Hier door verſtaat men de Woorden, die de Hoedanigheid van één zaak te kennen geeven.

By Voorbeeld:

Groot,	*Goed*,
Laag,	*Kwaad*,
Zwaar,	*Wyd*.

'T welk men beter bemerken kan, als men die by zelfſtandige Naam-woorden voegd. Als:

een *groot* Kaſteel,	een *goed* Man,
een *laage* Veſting,	een *kwaad* Gerugt,
een *zwaar* Ligchaam,	een *wyd* Vertrek.

Van deeze diend dan ook gezegd, dat 't Enevoud en 't Meervoud na malkander moet geſchikt worden; want als men wilde ſtellen,

By Voorbeeld:

Grood,
Goet,
Kwaat,
Wyt.

Hoe zoude men dan kunnen zeggen in 't Meervoud,

Groote Kaſteelen?
Goede Mannen?
Kwaade Gerugten?
Wyde Vertrekken?

Ook

Ook zo moet het Meervoud het Eenvoud vólgen, (gelyk gezegt is) want als men wilde ſtellen,

Grote,
Lage,
Zware,
Kwade.

Dit zoude wel de zelfde uitſpraak hebben als,

Groote,
Laage,
Zwaare,
Kwaade;

Maar zoude niet ſchynen te komen van

Groot,
Laag,
Zwaar,
Kwaad.

Van het Werk-woord.

Dit is een Woord, 't welk men gebruikt, om iets te beveſtigen van de zaak daar men van ſpreekt, en drukt gemeenelyk een Daad uit die men doet, óf die men lyd.

By Voorbeeld:

Vraagen,
Haaten,
Groeten,

Zyn

Zyn Daaden die men doet: en

Gevraagd worden,
Gehaat worden,
Gegroet worden,

Zyn Daaden die men lyd, óf die ons van een ander aangedaan worden.

Om des te gemakkelyker te konnen weeten welke Woorden Werk-woorden zyn, zo heeft men maar te zien óf men daar in een goede zin kan voor zetten, *ik*, *gy*, *hy* óf *het*; dit zo zynde, kan men het een Werk-woord denken te zyn,

By Voorbeeld:

Ik vraag,
Gy haat,
hy word gegroet,
het regend.

Van deeze Werk-woorden komen menigvuldige afkomstige Woorden, vólgens de buiging die dezelve krygen, naar dat het in de reden te pas komt. Als

Van *Vraagen*, komt

Vraag,
Vraagd,
Vroeg,
Vroegt,
Vroegen,
Gevraagd,
Vraage.

En

En zo vervólgens van alle andere Werk-woorden, het eene meer, het andere min.

Hier uit vólgd dan, by voorbeeld, een Woord te zetten hebbende dat een Werk-woord *is*, en in twyffel trekkende, óf men het zelve met *een* óf *twee* Vocaalen zal ſtellen, dat men als dan moet acht geeven óf daar afkomſtige Woorden van zyn, die met twee Vocaalen *moeten* geſteld worden; dit zo zynde, zo *moeten* 'er in 't Werkwoord zelfs, als 't Grond-woord zynde ook twee komen, anderſints maar *een*.

Voorbeelden.

Praaten,
Haaten,
Spreeken,
Neemen,
Beloonen,
Duuren.

Deeze (alhoewel zy met *een* Vocaal wel de zelfde Klank zouden hebben,) moeten echter met *twee* geſteld worden, om dat daar van afkomſtig zyn

Gepraat,
Gehaat,
Spreek,
Neem,
Beloond,
Geduurd.

Zo dat men hier uit zien kan, dat óf ſchoon men een Woord met *een* Vocaal wel konde ſpel-

len, daar nogtans ſomtyds *twee* in moeten komen, uit oorzaak van andere die daar van afkomſtig zyn, dewelke 'er *twee* nodig hebben.

In 't volgende zal men de noodzakelykheid hier van beter konnen bemerken.

By Voorbeeld:

Zagen,	*Zaagen*,
Laken,	*Laaken*,
Wagen,	*Waagen*,
Staken,	*Staaken*,
Dalen,	*Daalen*,
Baden,	*Baaden*,
Leden,	*Leeden*,
Schepen,	*Inſcheepen*,
Gebréken,	*Gebreeken*,
Bevélen,	*Beveelen*,
Wegen,	*Weegen*,
Sloten.	*Slooten.*

Deeze Woorden hebben alle de zelfde Uitſpraak, en niet tegenſtaande dat, zo hebben zy een gantſch verſchillende zin, dewelke dan ook door een verſchillende ſtelling van Letters behoorde onderſcheiden te worden; want

Zagen is het meervoud van *Zag*, afkomſtig van *zien*:

En *Zaagen* word gebruikt om te zeggen, hout *zaagen*, ſteen *zaagen*. Waar in twee A moeten komen, om dat daar van afkomſtig is, ik *zaag*, *gezaagd*, &c.

Laken beteékend een welbekende *wolle ſtóf*, ook een *Bed-laken*:

En

En *Laaken* betékend *veragten*, óf *mispryzen*; waar van afkomſtig is, ik *laak*, *gelaakt* &c.

Wagen, hier door verſtaat men een *wel bekend Rytuig:*

En *Waagen* betékend *avontuuren*, *onderneemen*; waar van afkomſtig is, ik *waag*, *gewaagd* &c.

Staken is het meervoud van *ſtak*, afkomſtig van *ſteeken:*

En *Staaken* is het meervoud van *Staak.*

Dalen is het meervoud van *Dal:*

En *Daalen* betékend *om laag gaan*; waar van afkomſtig is, ik *daal*, *gedaald* &c.

Baden is het Meervoud van *Bad:*

En *baaden* betékend *in 't Bad gaan*, *om zig te baaden.* Men zegt: *hy baad zig*, *hy heeft zig gebaad* &c.

Leden is het Meervoud van *Lid:*

En *Leeden* het meervoud van *leed.* Als: hy *leed* veel ongemak, wy *leeden* groote ſchade.

Schepen is het Meervoud van *Schip:*

En *Inſcheepen* betékend *Laaden*; waar van afkomſtig is, ik *Scheep* in, wy *Scheepen* in.

Gebréken is het Meervoud van *Gebrek:*

En *gebreeken* is het meervoud van *gebreekt*; en word gebruikt, by Voorbeeld om te zeggen:

Daar *gebreekt* al veel aan u.

Daar *gebreekt* niets.

Bevélen is het Meervoud van *Bevél:*

En *Beveelen* is een Werkwoord, waar van afkomſtig is: ik *beveel*, wy *beveelen.*

Wegen is het Meervoud van *Weg:*

En *Weegen* betékend, *de zwaarte van iets te on-*

Digitized by Google

derſcheppen. Hier van is afkomſtig: ik *weeg*, gy *weegt*, &c.

Sloten is het Meervoud van *Slót:*

En *Slooten* is het meervoud van *Sloot;* afkomſtig van *Sluiten.*

Want men zegt:

Ik Sloot, wy Slooten. &c.

Ook is dit laatſte het Meervoud van *Sloot*, betékenende een ſoort van een Graft.

Met deeze Voorbeelden zal men zig gelieven te vergenoegen, alzo daar mede klaar genoeg aangetoond is, het geen men in de Spel-konſt dient in acht te neemen, om in dezelve niet te miſſen.

Nógtans vermits dikwils de van de meeſte goedgekeurde ſtellingen betwiſt worden, voornamentlyk van onkundige Boekzifters, dewelke ſomwylen byzondere en zonder grond zynde Regels zoeken in te voeren; zo kan men zig niet vlyen, met van de dusdanige iets anders van deeze te verwagten: alleenlyk, zal men zig vergenoegen met de goedkeuring van goede en waare Taalkundigen.

Van het misbruiken en vervalſchen der nederduitſche Taal.

Dit, alhoewel in 't ſpreeken 't meeſt geſchiedende, is dikwils oorzaak dat zulks ook op 't papier gebeurd, 't zy in brieven die men ſchryft, ja zelfs altemets in boeken die men in 't ligt geeft, met gebruiken van *vreemde* óf *oneigentlyke woorden*, van andere Taalen afkomſtig: ofte ook in 't ſtellen

len van andere *gebrekige woorden*, die door het gebruik in een gemeenzaam geſprek al zeer ingevoerd zyn. Daar nógtans het onze Taal aan geen woorden ontbreekt, want dezelve zeer woorden-ryk is: en ingevalle zy zuiver en onvermengd geſproken word, ook gantſch niet lomp hard óf onaangenaam te vooren komt.

Wat betreft ten eerſten, de *vreemde* óf *baſtaard-woorden*, van deeze zal het niet nodig zyn melding te maaken; vermits de geene die dezelve gebruiken, wel weeten, (óf ten minſten behoorden te weeten) de betékenis van dezelve. Dóch in 't voorby gaan, zoude men konnen zeggen, dat deeze woorden dikwils gebruikt worden, van Lieden die (zo zy denken,) hunne Redenvoeringen hier mede als een glans óf luiſter willende geeven, óf haar (dikwils gewaande) Geleerdheid en Wetenſchap zoekende op te cieren, en als een flikkering te geeven, deeze woorden dan dikwils op dusdanig een wyze hakken, villen, en gelyk als andermaal verbaſteren, dat als de aanhoorders ſomwylen niet zo wel by gisſing en verſtonden, als door de waare betékenis van dusdanige woorden, zo zouden dezelve al dikwils niet verſtaan, bevat nóch begrepen worden, en even zo veel te kennen geeven, als niet gezegd zynde.

Ten Tweeden: wat aanbelangd de andere *gebrekige woorden*, die door het gebruik in een gemeenzaam geſprek al zeer ingevoerd zyn, zo dient men te weeten dat deeze in geſchrift óf in brieven, &c. niet gevoegelyk en zyn, en daar behoorden uitgelaaten te worden. Deeze zyn onder anderen als vólgd:

Digitized by Google

Geb: woorden en uitdrukkingen.	In plaats van te ſchryven in zuiver Nederduitſch.
Mienje dat &c.	*Meend gy dat &c.*
Ziep, bliek, ſnuuw, bieſt &c.	*Zeep, bleek, ſneeuw, beeſt &c.*
Geet. dreed, keers, leet, meet, beers, &c.	*Gaat, draad, kaars, laat, maat, baars &c.*
Zouje wille wat kome praate? &c.	*Zoud gy willen wat komen praaten? &c.*
Heur huize, lande &c	*Haar huizen, landeryen. &c.*
Hy béterd hem nou.	*Hy béterd zig nu.*
Zukke mannen, zukke vrouwen, zukken boek &c.	*Zulke mannen, zulke vrouwen, zulk een boek. &c.*
Verzoeke my te melden offie je betaald het.	*Verzoeke my te melden óf hy u betaald heeft.*
Hettie je geſchreven?	*Heeft hy u geſchreven?*
Ouwe dingen.	*Oude dingen.*
Nuuwe kleeren.	*Nieuwe kleederen.*
Jou goed, jou waaren.	*Uw goed, uw waaren.*

Voorts zo hebben ſommige nóg deeze ſleepende ſtyl van ſpreeken, zeggende: *wyzé en geleerde manné, befaamde heldé:* en ſpreeken deeze woorden uit, als *wyzee en geleerdee mannee, befaamdee heldee.* Met deeze en diergelyke uitdrukkingen, is 't, dat onze ſpraak vervalſcht word, onaangenaam voorkomt, en haar glans verlieſt.

Van

Van de Punctuatien, óf *Zin-ſcheidingen.*

Deeze gebruikt men om in 't ſchryven de plaatſen van een geſprek óf reden aan te toonen, alwaar men ruſten moet, om daar de gedeeltens van te onderſcheiden.

Deeze zyn de vólgende:

(,) *Comma*, *Virgula* óf *Streepje.*
(;) *Punct-comma* óf *Semi-colon.*
(:) *Duo puncta*, *Colon*, óf *half Zin-téken.*
(.) *Punctum* óf *Sluit-téken.*
(?) *Interrogatio* óf *Vraag-téken.*
(!) *Admiratio* óf *Verwonderings-téken.*

Uitlegging over het Gebruik der zelve.

De Comma plaatſt men in alle de deelen van een reden, alwaar men gevoegelyk een tuſſchenpozing kan maaken; alhoewel dat de Zin niet geëindigd en zy, en dat men nóg iets tot nadere verklaring daar op verwagt.

Voorbeeld:

Eeten, *Drinken*, *Slaapen*, *Speelen*, *Wandelen*, *malkander te bezoeken*, *zyn de gewoonelyke Tydverdryven der lédig zynde Lieden.*

Het ſchynd onnodig te zyn, naauwkeuriglyk uit te leggen, welke de plaatſen van een geſprek óf reden zyn, waar men ruſten kan, en waar men

Digitized by Google

by gevolge een Comma zetten moet: dit zal men genoegzaam bemerken, 't minſt' dat men maar acht geeve op 't geene men leeſt óf ſchryft.

Alleenlyk dient gezeid dat de Kóppel-woorden, *en*, *nóch*, *gelyk*, en eenige andere, het zetten van de Comma beletten, als de Woorden die dezelve te zamen binden, enkeld óf wynig zyn.

Voorbeelden:

De Oeffening en *Matigheid verſterken de Ligchaamen.*
Ik wil u niet meer zien nóch *ſpreeken.*
Gy kond het doen óf *laaten.*
Ik doe gelyk *gy my belaſt hebt.*

Maar men ſteld de Comma voor die Kóppel-woorden, als 't zaake is dat de Woorden die dezelve te zamen binden, met eenige omſtandigheden verzeld gaan.

Voorbeelden:

De *Oeffening* (*beweging*) *die men op de Jagt neemt*, en *de matigheid die men in 't eeten onderhoud*, *verſterken de Ligchaamen.*
Ik wil u niet meer zien in de ſtaat daar gy in zyt, nóch *u ſpreeken van de gevaaren die u als boven 't hoofd hangen.*
Gy moet het doen, óf *zien wat u met het te laaten overkomt.*
Ik doe in de zaak die gy my hebt betrouwd, gelyk *gy het my in uw laatſte brief belaſt hebt.*

Van

Van de Punct-comma, óf *Semi-colon*. (;)

Dit Téken gebruikt men gemeenlyk om de voornaamſte Leden van een Reden te ſcheiden, wanneer die lang zyn, en dat zy andere gedeeltens inhouden, dewelke door Commaas afgeſcheiden zyn: óf om zekere Spreekwyzen te onderſcheiden die by de voorgaande gevoegd zyn, invoege dat zy dienen om die te verklaaren, en dat zy t'elkens gelyk als nieuwe gedeeltens daar van zyn.

By Voorbeeld:

Gy koopt, verkoopt, handeld, en doet maar zonder kennis wat gy wild; maar wagt u voor de kwaade gevolgen.

Nota. Dit Téken vereiſcht een wynig langer ruſting als de Comma.

Van de Duo Puncta óf *Colon* (:)

Dit Téken vereiſcht eens zo lang verpozing als de Comma, en werd gebruikt agter een vaſt gedeelte van een Reden; invoege dat de Zin die voor dit Téken ſtaat geeindigd en uit is, en dat het geen men 'er vervólgens byvoegd, maar dient om het uit te ſtrekken, en nader te verklaaren.

Digitized by Google

By Voorbeeld:

Het Begin van de Regéring van Keizer Auguſtus kóſte zoo veel bloed aan het roomſche Ryk, dat men wenſchte dat hy nooit geboóren was geweeſt: maar van een andere kant zoo bragt het vervólg daar van aan het zelve zoo veel luiſter en voorſpoed, dat men wel had gewenſcht dat hy nooit had konnen ſterven.

Van de Punctum óf *Sluit-teken.* (.)

Men zet die op 't Eind van een ſpreekwyze waar van de Zin volſtrekt geeindigd is: dat is te zeggen, wanneer het geen dat daar agter vólgd 'er gantſch onafhankelyk van is: de voorgaande ſpreekwyzen konnen tót voorbeelden dienen.

Van de Interrogatio, óf *Vraag-teken.* (?)

Dit Téken gebruikt men om al ſchryvende iets als een vraag voor te ſtellen.

Voorbeelden:

Wie deed ooit zulke groote daaden?
Wie kon 'er ooit met minder ophef van ſpreeken?

By dit Téken mag men zo lang ruſten als by de *Duo Puncta.*

Van

Digitized by Google

Van de Admiratio, óf *Verwonderings-téken* (!)

Dit Téken plaatſt men agter ſpreekwyzen die *verwondering*, *verbaaſtheid*, *pyn* óf *ſmerte* uitdrukken.

Voorbeelden:

Wat is het moeijelyk Overwinnaar, en ter zelver tyd nedrig te zyn!
Wee my Ongelukkige! Ach wreed Noodlót!

Van de Overige Tékens, in 't ſchryven gebruikelyk.

Deeze zyn als vólgd:

(') *Apoſtrophus*, óf *téken van wegneeming.*
(-) *Copulatio*, óf *t'zamen-bindinge.*
(¨) *Dubbelde ſtip.*
(//) *Diviſio*, óf *Téken van ſcheidinge.*
( ) *Parentheſis*, óf *tuſſchen inſtellings-téken.*

Van het Gebruik der zelve.

De *Apoſtrophus* (') betékend een wegneeming van een óf meer Letters, en word geplaatſt, in de zelve plaats daar de Letter afgeſneeden is.

Voor-

Digitized by Google

Voorbeelden:

d'eene, d'andere, t'uwent, t' allen tyden.

Hier komt dit Téken *agter* de D en de T, om te betékenen, dat *agter* de zelve, Letters afgesneeden zyn: gelyk hier in blykt.
den eene, den andere, tót uwent, ten allen tyde.
Maar in de vólgende komt dit Téken *voor*, alzo daar van *vooren* Letters afgesneeden zyn.

Voorbeelden:

's morgens, 's avonds, 't inwendige, 't uitwendige.

Want deeze Woorden betekenen:

des morgens, des avonds, het inwendige, het uitwendige.

De *Copulatio* (-) is dienende, om twee Woorden aan malkander te binden, dewelke als dan maar een enkelde zaak uitdrukken.

Voorbeelden:

Levens-wyze,	*Wyn-kooper.*
Héf-meester,	*Papier-molen,*
Taal-meester,	*Zaat-koper.*

Dóch het Gebruik hier van is niet zo noodza-

zakelyk, óf men mag die woorden wel zonder dat Téken aan malkander voegen.

De *dubbelde Stip* (¨) gebruikt men op een Vocaal, om dezelve van de voorgaande af te ſcheiden.

Ziet hier over Pag: 25.

De *Diviſio* (‖) gebruikt men, om de leden van een Woord te verdeelen, wanneer het zelve op 't eind van een Regel komende, 'er geen plaats genoeg en is, om het daar gantſch uit te zetten.

De *Parentheſis* ( ) word gebruikt, om tuſſchen een Reden iets in te voegen, 't geen dienende is, om de Zin des te klaarder te doen verſtaan; en het zelve moet ook maar inſluiten dusdanige Woorden, dewelke zonder de Zin te krenken, daar zouden konnen uitgelaaten worden.

Voorbeeld:

De Nutte Boeken (ſchoon veel Arbeids gehéft hebbende) worden niet altyd naar waarde geacht.

Deeze dienſt (waar van 't uitvoeren u zo lief is) zoud gy my wel konnen bewyzen.

Van het zetten der Capitaale- óf Hoofd-Letters.

Deeze worden altyd geplaatſt aan 't hoofd der Woorden van,

1. Gódt:
2. van Engelen:

Digitized by Google

3. van Menſchen:
4. van valſche Goden en Godinnen:
5. van Koningryken, Steden, Dórpen, Staaten, Vlekken, Heerlykheden &c.
6. van Kaſteelen, Sterktens, Zeën, Rivieren, Waters &c.
7. van Straaten en Gráften:
8. van de Beroepen, Ampten, Waardigheden, Wetenſchappen en Konſten.

Voorts in 't begin van alle woorden, waar over men in een Verhaal óf Spreekwyze handeld.

En nóg in 't begin van het eerſte Woórd daar men een nieuwe Spreekwyze óf Zin mede begint, om die des te beter te onderſcheiden, en meer netheid aan te brengen.

A Linea.

Aldus heet men een nieuwe Regel te beginnen, al is 't dat de voorgaande Regel nóg niet uit en zy.

Dit moet men doen, zo dikwils het geen men heeft te ſchryven, geen binding óf t' zamenhang en heeft, met het geen men reeds geſchreven heeft: gelyk men zien kan in alle de *à linea* van dit Werkje.

EINDE.

4724-91-

Digitized by Google

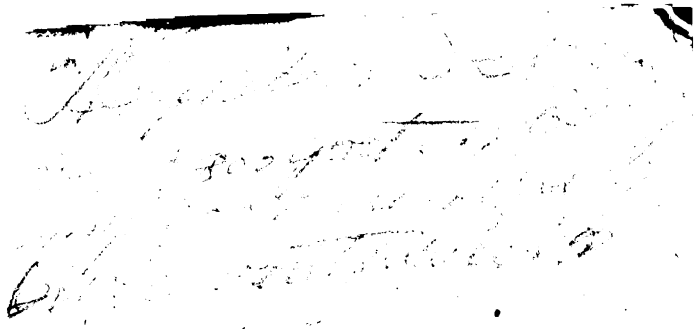

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google